

Міхал Павліч
Пряшівська універзіта в Пряшові

Сучасна русиньська література по році 1989 на Словакії

Streszczenie

Współczesna literatura rusińska na Słowacji po roku 1989

Burzliwa historia narodów Europy w XX wieku dopełnia się w 1989 roku – roku Aksamitnej Rewolucji, która zaowocowała wieloma pozytywnymi zmianami nie tylko dla wielkich narodów europejskich, lecz także dla tych małych. W historii literatury rusińskiej jest to okres zwany trzecim odrodzeniem narodowym i można stwierdzić, że zaowocował on znaczącym wzrostem liczby pisarzy, utworów literackich i innych przedsięwzięć wydawniczych. Pierwsza część artykułu przedstawia społeczno-kulturalne położenie Rusinów w tym okresie oraz możliwości publikowania literatury w ich języku. Druga część zawiera charakterystykę tematyczną i gatunkową literatury rusińskiej na Słowacji po 1989 roku. Na ostatnią część artykułu składa się interpretacja zbioru poetyckiego Daniela Kapraľovej – przykładu jednego z najciekawszych dzieł we współczesnej literaturze rusińskiej na Słowacji.

Słowa kluczowe: współczesna literatura rusińska na Słowacji, literatura rusińska po 1989 roku, Daniela Kapraľová, interpretacja

Abstract

Contemporary Rusyn Literature in Slovakia after 1989

The turbulent history of European nations in the 20th century culminates in 1989, the year of the Velvet Revolution, which has resulted in many positive changes for big as well as for small nations on the continent. In the history of Rusyn literature this period is called the Literature of the Third

National Revival as it sees a significant increase in the number of writers, literary works and various publishing activities. The first part of the paper presents the socio-cultural situation of Rusyns in this period and possibilities of publishing literary texts in their language. The second part contains thematic and genre characteristics of the Rusyn literature in Slovakia after 1989. The last part is an interpretation of a poetry collection by Daniela Kapraľová which belongs to the most interesting works in the contemporary Rusyn literature in Slovakia.

Keywords: contemporary Rusyn literature in Slovakia, Rusyn literature after the 1989 year, Daniela Kapraľová, interpretation

Вступ

Русинський списовний язык Русинів на Словакії був кодифікований 27. януара 1995 в Братіславі. Од того часу ся списовний язык Русинів зачав поуживати в русиньскоязычных публікаціях літератури факту і белетрії, на сторінках періодичних часописів і новинок, а нескорше і на офіціальних інтернетовых сторінках різних русиньских організацій і сполків. Выдавательсков активітов в русиньскім языку ся заоберать много русиньских організацій, сполків ці інштитуцій в Словацькій републіці. Першов з них ся стала Русиньска оброда на Словеньску, котра была заложена в році 1990 в Меджілабірцях (Magosci 2016, 439-448). Спомеджі далшых організацій можно спомянути передовшыткым Академію русиньской культуры в СР, Сполок русиньских писателів Словеньска, Русин і Народны новинки, Здружіня інтелігенції Русинів Словакії, Світовий конгрес Русинів, Сполок св. Іоанна Хрестителя, Музей русиньской культуры в Пряшові, Музей модерного умія Ендіго Варгола в Меджілабірцях ці Інштитут русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты в Пряшові.

Першым русиньским пореволучным періодіком на Словакії ся став часопис «Русин», котрого нулте чісло было выдане в році 1990 в Меджілабірцях, од рока 1991 був приправлєваний і выдаваний редакціев Русин і Народны новинки. Часопис є конціпований як двоймісячник, котрый публікує одборны тексты занимаючі ся літературов, культуров

і сполоченьським животом Русинів. Обчаньске здружіня Русин і Народны новинкы выдавало культурно-сполоченьський тыжденник *Народны новинкы*. Перше число было выдане 21. авґуста 1991, од року 2017 є выдаваний Русиньсков обродов на Словакії під назвов «НН інфо русин – Народны новинкы Русинів Словакії» (Magocsi 2016, 443-444).

В рамках «Народных новинок» были выдаваны кварталны літературны прилогы *Поздравліня Русинів* (од 2002) і *Русалка* (од 2000). *Поздравліня Русинів* своєм назвов надвязало на періодичны і літературны активіты періоду русиньських будителів в 19. століттю і вытваряло простор на формованя ориґінальной літературы русиньських авторів. Находять ся в ній нелем укажкы з уж выданої літературы, але так само і тексты, з котрыма ся авторы запоїли до Літературного конкурзу Марії Мальцовской. Од року 2016 є рубріка обновлена на сторінках часопису «Русин», од року 2017 з розсягом вісем сторінок.

Далшыма можностями про публікованя текстів новых і зачінаючих авторів русиньской літературы суть інтернетовы сторінкы двох русиньських організацій, Сполку русиньських писателів Словеньска і Академії русиньской културы в СР. Сполок русиньських писателів (од рока 2001 дотеперь) ся концентрує на выдаваня белетрії і одборно-научных публікацій занимаючих ся русиньсков літературов. Ёго авторами суть напр. Юрко Харитун, Штефан Сухый, Штефан Смолей, Осиф Кудзей, Мирослав Жолобаніч, Петро Ялч і іншы. Сполок тыж організує Літературный конкурз Марії Мальцовской, в котрім беруть участь авторы вшыткых генерацій русиньських писателів, нелем скушены авторы як Штефан Сухый, Миколай Ксеняк ці Штефан Смолей, але і авторы новы і зачінаючі (Яна Сташкова, Домініка Новотна, Елена Хомова, Данієла Капралєва ці Владіслав Сивый). На ёго вебовій сторінці www.rusynlit.sk ся находять укажкы з выдаваных книжок умелецькой літературы, як і творів запоєных до Літературного конкурзу Марії Мальцовской. Вебова сторінка Академії русиньской културы www.cms3.rusynacademy.sk в секції Література од рока 2019 раз за тыждень публікує дотеперь нігда невыдаваны літературны тексты.

Найстарша генерація русиньських авторів є творена людьми, котры были літературно активны в періоді уж перед Ніжнов революцієв. Кедьже але свою творчость не могли публіковати в русиньськым языку, тоты тексты были выдаваны в українськым або словацькым языку. По

кодифікації списовного языка але много з них переходить в своїй творивій активіті уж лем на русинський язык. Такый є припад русинських поетів Штефана Сухого і Миколая Ксеняка ці прозаїчки Марії Мальцовской.

Молодша генерація є звязана з літературными прилогами *Поздравління Русинів* і *Русалка*, многы з них суть абсолвентами високошкольскогo штудія учительства русиньскогo языка і літературы на Інштитуті русиньскогo языка і културы Пряшівской універзیتی в Пряшові. Штуденты были к літературній творчости мотивованы бігом навчалного процесу на годинах літературы і комунікативных зручностей в русиньскім языку. Є але треба додати, же іде о генерацію формуючу ся або скорше потенціалну, бо лем една авторка з них, **Петра Семанцёва**, выдала окрему книжку *Россытаны рядкы* (Семанцёва 2013) і далшы авторкы были участничками Літературного конкурзу Марії Мальцовской (в році 2015 **Янка Сташкова**, в році 2016 **Домініка Новотна**). Далшы тексты штудентів (**Зденка Цітрякова**, **Янка Богуска**, **Мирослава Дзубова**, **Вероніка Шебестова** і іншы) ці молодых авторів были публікованы в спомянутій збірці Семанцёвой або на сторінках антології *Русалка: Творчость молодых авторів 2000-2009* (Плішкова 2009). Мож сконштатовати, же з новов творчостёв тых авторів ся стрічаеме малоколи, і у векшыні припадів є можлие, же по абсолвованю штудій в літературній творчости дале не продовжовали ани в приватнім жывоті.

В послідніх роках ся але обявили мена авторів як **Даніела Капралёва**, **Владіслав Сивый** ці **Людміла Шандалова**, котрых мож поважовати за авторів наступуючой русиньской літературы. Про них платить, же ся веце концентрують на естетічну ровину текстів, як на практичны функції літературы (напр. **Миколай Ксеняк**). Тема русиньской ідентіты не мать в текстах головне слово, но і так ся голосять ку русиньской традиції (напр. **Людміла Шандалова** через біографічну літературу з темов із історії Русинів, *Червений берег*) (Шандалова 2016).

Шпеціфіком русиньской літературы выдаваной на Словакії є то, же не є выдавана лем в азбуці і подля платной нормы русиньско-йо списовного языка, але і то, же много з авторів выдало свої книжки двойграфічні в латиниці і азбуці (напр. **Людміла Шандалова**) або двойязычно в русиньскім і в словеньскім языку (**Миколай Ксеняк**) або в англійськім языку (збірка приповідок **Михайла Гіряка** «*In the Seventy-Seventh Kingdom*»: *Carpatho-Rusyn Folktales* – «*В сїмдесятий семій*

країні»: *Карпаторусиньскы приповідкы*) (Гіряк 2015). То вшытко можеме высвітліти повказанём на незналость азбуки в припадї молодшой генерації Русинів і снагу авторів быти доступныма про што найвекшый округ чітателїв. Іншы авторы выдавають свої книжки самонакладом, нажаль, даколи і без языковых коректур або з преферованём правил свого родного діалекту.

Тематічна і жанрова характерістіка

На наслідуючіх сторінках понукаме тематічну і жанрову характерістіку русиньской літературы, котру діліме до дакількых категорій і при кождїй з них ся находить куртый опис даной творчости.

Чітательскы популярным жанром є в русиньскій літературї жанер байкы, котрый ся находить в творчости веце авторів, примарно ся нєв інтересують авторы Миколай Ксеняк і Осиф Кудзей, в послїдніх роках до меншой міры і прозаїк Штефан Смолей (*Чудный світ* (Смолей 2011) і *Чудны пригоды* (Смолей 2015)). Миколай Ксеняк є еден з авторів, котрый в минулости писав тексти в українськїм языку, але по кодїфікації списовного языка перешов назад к родному языку. Ксеняк є автором многих збірок байок в українчїні як *Байки* (Ксеняк 1963; Ксеняк 1970; Ксеняк 1974), *Сміх і гіркість серця* (Ксеняк 1977), *Віночок з терня* (Ксеняк 1980), *Дорогоцінна знахідка* (Ксеняк 1985), з котрых був нескорше зробеный выбер выданий в русиньскїм языку з назвов *Выбраны байкы* (Ксеняк 2000б). В наслідуючіх роках были выданы далшы збіркы як *Ozveny* (Ксеňák 2002) і двойязычне русиньско-словацьке *Zrkadlenie* (Ксеняк 2010), котры были доповнены афорізмами, дале *Углы погляду* (Ксеняк 2011), *Нашы горізонты* (Ксеняк 2015), *Недоповіджене* (Ксеняк 2018а), *Vájky pre každého* (Ксеňák 2018) і дотеперь послїдня выдана збірка *Кошарик плодів* (Ксеняк 2019). Ксенякова форма байкы має ближе ку класічній дефініції жанру, як єй знаєме на основі текстів Езопа ці Ла Фонтена. Суть то курты епічны тексти, в котрых автор крітізує конкретны соціалны проблемы ці негатівны властности людського характеру на прїнципі алегорії. Персонами репрезентуючіма тоты ідеї суть найчастіше звірята або неживы предмети, на кінцю ся находить понаучіня ці авторьскый коментарь. Ксеняк в них веце разы споминать шпеціфічно русиньскы проблемы, як є асімілація і однароднёваня,

недостаточне знання родного языка, вымераня русиньских сел, розбита народна ідентіта і под.

Тексты **Осифа Кудзея** суть гібридным віршованым жанром, котрый vznikнув споїнем анекдоты і байкы. Ёго творчость ся находит в збірках *Мудрость живота* (Кудзей 2008б), *Байкы-забавляйки* (Кудзей 2008а), *Байкарёвы думкы* (Кудзей 2009), *Vajkal* (Кудзей 2013а), *Сміх через слызы* (Кудзей 2013); *Vajky, dumky i vyдумky* (Кудзей 2013б), *Vajkomat* (Кудзей 2014), *Šoky* (Кудзей 2015), *Smichoty i chтуры rusiňskoj natury* (Кудзей 2016), *Zamiška* (Кудзей 2017), *Цукер, мед і феферонкы* (Кудзей 2018) а *Хрумкы* (Кудзей 2019). Покры про Ксеняка є важна критика, понаучіня і много раз автор нукать конкретне рішіня, то Кудзеёва байка є легка і ненарочна забава. Кудзей ся веце концентрує на комічний эффект, іронію і сатиру, ёго байкы мають необчековану поінту і цілём є просто забавити читателя. Много з ёго текстів мож ідентіфіковати як знамый фігель.

Інтересным прикладом на сатиричну русиньску літературу є творчость **Мира Жолобаніча**, котру мож прирівняти ку знамому карикатуристови **Федорови Віцови** (*Ілько Сова з Баюсова*). Автор дотеперь выдав три збіркы афорізмів ведно з властныма ілюстраціями-карикатурами *Хто ся сміє, є одважний* (Жолобаніч 2017), *Хто ся сміє, є мудрый* (Жолобаніч 2018) а *Хто ся сміє, є здравый* (Жолобаніч 2019), в котрых выужывають сатиру, іронію, двоймыселность і гру із словами. К сатиричній русиньській літературі патрять тыж творчость **Штефана Сухого**, як книжка поезії *Аспірін* (Сухый 2006), так і оцінёвана збірка куртой прозы *Як Руснакы релаксують* (Сухый 1997; Сухый 2017). Сухый ставлять перед своїх протагоністів зеркало і показує на їх негативны сторінкы (напр. алкоголізм, оговораня, жывот в кламстві). Єдным із репрезентативных текстів збіркы є *Грїх і покаяніє Юрка Лжеумершого* (Сухый 2017), котрого головна персона фінгує свою смерть і наслідно оживають із мертвых, лем зато, жебы перевірила вірность ёго жены. Налада повіданя але нескорше переходить до важнішой пологы, кедь в Юркови перебігне морална зміна і вирішить, же хоче жыти в правді і приїмать трест за свої чыны.

Много інших авторів нарабляють з позітивным русиньским автостереотіпом, спомеджі них можно єднозначно выбрати творчость **Штефана Смолея**. Писатель є автором веце куртшых і довшых текстів, можеме спомянути публікації *Нагода або судьба* (Смолей 2009), *Бурі над*

Бескидами (Смолей 2013) а *Тяжкий живот* (Смолей 2019). В ёго реалістичній прозі суть звичайно протагоністы зо стереотіпічныма властностями: простый обычайный чоловік зо села, гордый на свій народ, робітный, покорный і діспонує міцнов внутрішнёв силов в бою із тяжков животнов долёв.

Векшына членів активной писательской базы авторів русиньской літературы суть Русины у віці веце як шістьдесять років, зато ся і в своїй творчости природно навертають до минулости, як до своёй властной особной або до минулости іншых людей або властного народа. В їх літературі мож найти мотивы родічів (главні матери), дітинства і живота в роднім селі і в природі. К біографічным ці автобіографічным прозам мож зарядити прозаічны творы **Марії Мальцовской** (*Під русиньскым небом* (Мальцовска 1998), текст *Материна свічка* (Мальцовска 2012) зо збірky *Найкрасша приповідка* (Мальцовска 2012), автобіографію **Миколая Ксеняка** *Спомінкы і очекованя* (Ксеняк 2013) і *Запискы обычайного вояка* (Смолей 2018) **Штефана Смолея**. К літературі факту патрить напр. книжка **Александра Зозуляка** *Світла і тінї Василя Зозуляка* (Зозуляк 2009), антологія научных текстів **Николай Вескид** як *субект і обект історіографії* (Бескид 2009), *Грекокатолицькый священицькый род Павловичовых із Шарішского Чорного (1693-1900)* **Рудолфа Павловича** (Павлович 2010) і книжка **Владиміра Ілковіча** *Русиньскый новінар* (Ілковіч, 2014).

Шпеціфічнов категорієв біографічной русиньской літературы на Словакії суть творы, котры ся займають пережытов травматічнов скушеностёв. К ним мож зарядити авторів **Юрка Харитуна**, **Миколая Шкурлу**, **Людмілу Шандалову** а **Марію Мальцовску**. Першыи спомянутый писатель є Русин з уж неекзистуючого села Остружніця. На тім місті і на місті далшых шестёх сел ся днесь находить водна гать Старина, котра своёв воднов плохов і охранным пасмом навколо навсе взяла містным родакам можность навернутя ся до міста свого походжіня. Тота внуторно невырівнана персонална кривда є головным мотивом многих віршів поета **Юрка Харитуна**, найвеце то мож відіти і в збірці поезії *Мої жалі* (Харитун 2010), за котру був в році 2010 оцінений Премієв Александра Духновіча.

Кедь мав **Миколай Шкурла** вісем років, ёго родічі увірили тому, же їх чекать ліпшыи живот на теріторії Україны в тогышнім Советьскім союзі. По приході до ціля, до села Сенкевічовка, ся але дізнали, же їх не

чекать обіцяный ліпшы райскый жывот, але праві наспак – понічены села і міста, розбиты мосты і драгы. Худоба, мороз і тяжкы подмінкы на жывот привели многих Русинів к думці вернути ся назад домів, але то уж не могли. Навертаня не было легалне і при покусі перейти через граніці были многы заперты і пересунуты до гулагів. Миколай Шкурла о жертвах того кламаня і великій кривді розповідать і подавать свідоцтво в автобіографічній книжці в словацькім языку *Odsúdení do raja: Neuveritelné príbehy na ceste za šťastím* (Škurla 2004).

Червеный берег (Шандалова 2016) є збірка куртой прозы Людмілы Шандаловой, в котрій суть головныма персонами жытелі села Ніжний Верлих і ёго околіці на северовыході Словакії. Село было бігом Другой світової войны бомбардоване рускыма войсками, котры хотіли выгнати з области Німців. Червеный берег є розповіданём авторціной родины і жытелів сел Нижній Верлих, Юркова Воля і міста Свідник, котры были свідками того нещастя. Шандалова ся неконцентрує на політичну сітуацію, ани на конкретных людей, што формовали войнову історію, але інтересує ся о псіхічне переживаня – як є в русиньскій літературі общім знаком – простых людей.

Творчость Марії Мальцовской ся дасть зарядити к псіхологічній прозі, котра одражать впливаня проблематічных жывотных сітуацій на душевне переживаня індивідуального чоловіка. Далшыма частями авторціной творчости є і біографічна проза і мотив травмы. Авторка спочатку публіковала в українськім языку (*Юлчіна тайна* [Мальцовска 1988] а *Поточина* [Мальцовска 1991]), але уж рік перед кодифікацієв списовного языка Русинів на Словакії выдала збірку куртой прозы в русиньскім языку з назвов *Манна і оскомина* (Мальцовска 1994). В далшых роках были выданы збірки *Русиньскы арабескы* (Мальцовска 2002), *Приповідкова лучка* (Мальцовска 1995) а новела *Зелена фатаморгана* (Мальцовска 2007). По смерти авторки была выдана іщі една прозаічна збірка *Найкрасша приповідка* (Мальцовска 2012), котра є выбіром з авторціной ціложывотной творчости. Прімарнов персонов прозы Марії Мальцовской є жена, котра є аналізована з веце позицій ці статусів, ці уж є то генерація (дітя, мати, старый родіч), жывотный став (слободна, выдата, по розводі ці вдова) або сітуація звязана з материнством або любовным жывотом. Женьскы поставы Мальцовской суть характерістичны тым, же ся не хотятъ подволити своїй долі, але находятъ в собі внутрішню силу і боюють з нёв, докажуть переконати проблемы, жебы ся знали

постарати о свою родину, котра є тов найвекшов цінностєв в їх жывотї. Жены в авторціных прозах не суть ідеалізованы тіпы, не суть носительками характерованых властностей або ідей, ани їх чїны не суть звонка мотивованы подля потреби автора. Іде о вецерозмерны і повноцінны особности, котры суть морално зрілы, але єдночасно робять хыбы і несправны рїшіня.

Зелена фатаморгана (Мальцовска 2007) є найліпшым текстом з авторціной творчости, Мальцовска в нїй розповідать жывотну путь Ільки, котрой зломовыма і жывот формуючіма скушеностями суть знасилніня і нежелана грубость. Ілька в психологічнім вывої переходить од наївно-го дївчатя к страченым ілузіям, од грызїня сумліня з грїху к намаганю очїстити ся, кедь добровольно собі волить нелегкый жывот слободной матери. Персона Ільки є комплексом табуїзованых сітуацій, є жертвов сексуального атаку, вінником грїху інтерупції і слободна мати на селї, і дотеперь патрїть к вынятковым явом в русинській літературї на Словакїї, котрый дотеперь не був з таков бравуров повторяный.

Літературна творчость Русинів на Словакїї по році 1989 є мотивована успішнов кодїфікаціов русиньского списовного языка в році 1995, і зато ся означать як період третєго народного возроджїня. Во векшыні припадів іде о авторів Русинів, котры были в тім часї запоены до актївїт народного возроджїня. Писателї мають скушености з публіцістїчнов, учїтельсков, перекладательсков ці выдавательсков работов, інтересують ся о сучасный сполоченьскый жывот Русинів, суть актївны в русиньских організаціях, школьствї ці медїях. Дякуючі тому усвідомлюють собі проблемы, з якими ся Русины на Словакїї стрїчають, снажать ся їх вырїшыти або хоць через свою літературну творчость на то повказують. Література, котра пописує жывот Русинів як народностной меншыни на Словакїї і інтересує ся проблемами народной ідентїты, ся находить скоро у каждого русиньского автора в меншїй або векшїй мїрї. Можеме спомянути напр. збірку патріотїчної поезїї *Штефана Смолея Не ганьб ся, Русине!* (Смолей 2005), поезїю *Марїї Гїровой Родне гнїздо* (Гїрова 2008), тотя тема є тыж притомна во віршох *Мїлана Гая Моїм родакам* (Гай 2016), стишкох про діти *Гелены Гїцовой-Мїцовчіной Родне слово* (Гїцова-Мїцовчінова 2016б) і у далшых.

Єдным з таких авторів є і *Миколай Ксеняк*, котрого велика часть творчости є звязана з темов русиньской народной ідентїты, котра є спрацована різныма способами. В уж спомянутїй збірці баєк і алегорїчных

розповідань *Углы погляду* (Ксеняк 2002б) Ксеняк примарно або інотайно бісїдує о русиньській народній ідентитї і о проблемах, з якими ся стрїчає. Автор ся в індивідуальных текстах інтересує позиціями і активітами людей в одношію к народній ідентитї. Ксеняк не ставлять Русинів лем до позиції жертвы, але в дакотрых текстах критїзує свій властный народ і показує на властности і рїчі, котрых наслідки ся проявлюють в народностній асімілації, слабій зналости родного языка у жителїв наймолодшой генерації і у вымераню русиньских сел. Автор через різны ілюстрації показує на проблемы Русинів: яблонь з штепами із чотырєх різних стромів уж не знать, чім властно є (розбита народна ідентита); самозванный русиньский патріот ся в корчмі хвалить, який є він Русин, але в публічнім просторї ся ганбить поужывати русиньский язык і ёго сын ходить до словацькой школы (фалошний патріотизм, пасівита і фалош); высыхания озера, котре є запричінене одклонїнем водных притоків (асімілація і одноароднёваня) і т. д. Ксеняк в текстах критїзує негативны властности, котры зміцнюють асімілацію. Він апелує на то, жебы ся Русины не бояли верейно признавати свое походжіня, і жебы бісїдовали в русиньскім языку, він хоче, жебы русиньский фолклор і традиції были захованы, підчаркує потребность активного одовздаваня языка, культуры, традицій і знань о властнім народї далшым генераціям Русинів.

Шпеціфічнов частєв творчости *Миколая Ксеняка* суть дві збірky з послїдніх років, *Формованя русиньской ідентиты* (Ксеняк 2016б) і *Резонанції на книжки і подїї* (Ксеняк 2018б). Обїдвi книжки суть збірков лірічных рефлексівных текстів, стихів з дідактично-рефлексівным характером, котры ся жанрово подобають асі найвеце одам. Тексты мають выховно-едукачну функцію, лірічний субект спроваджать читателя через русиньску історію, бісїдує о найважніших особностях індивідуальных історічных періодів, припоминають і ославлює їх чїны і значїня. Ксеняк нараблять з історічнов і культурнов памятєв, выбером особностей і удалостей хоче о історії інформовати і оцінєвати їх. Про тоты тексты є тіпїчне, же умелецька і естетїчна функція тексту є секундарна, автор ся концентрує примарно на то, жебы читателя інформовав, виховав і формовав ёго народну ідентитю. Тексты суть характерістїчны высокым обсягом інформацій, названєм цілого мена особы, організацій ці книжок. Автор в процесї вытваряня народной ідентиты гварить о великім значїню русиньских будителїв минулых і сучасных, народностных організацій, зналости історії властного народа, фолклору, поужываню народного

языка, писання літературы в русиньскым языку і т. д. В другій збірці до-тримлює тотожный принцип, Ксеняк оцінює діла сучасной русиньской літературы і реагує на тогочасны удалости із соціального і культурного жывота Русинів.

Третєв частєв Ксеняковой творчости є белетрія интересуюча ся дро-тарьством, котру творять три книжки: *О камюньскых майстрах* (Ксеняк 1994), *Біда Русинів з дому выганяла* (Ксеняк 2002а) а *Жмені родной земли* (Ксеняк 2009). Дротарьство є феноменом, котрый є типічным про Руси-нів в селах Камюнка, Орябина, Великий Липник, Літманова і Страняны, і про Словаків в селах Велике Рівне, Макове і Довге Поле. Про тяжкы робітны условія в регіоні хлопи были мушены через зиму йти на путь за роботов – на дротарьку, котра їх перевела через різны місця Словакії, Сербії, Хорватьска, Мадярьска ці Булгарії. Дротарьство было до другой половины 20. стороча частым, але по році 1948 під впливом індустріалі-зації то ремесло зачинать ся страчати і вымерати. Шыковны руки дрота-рів мож в сучасности відіти уж лем на ярмаркох ці в музеях.

Дротарьство як русиньскый феномен уж заникають і в культурній памя-ти сучасных Русинів, зато ся го автор снажить ходем через свою твор-чость утримати при жывоті. Интересный опис той части Ксеняковой творчости понукать літературный науковець Валерій Падыак:

Проза Николая Ксеняка – то скорше історічко-етнографічний погляд на жывот русиньского села, котре ся сперать на особны спомини, переказы, росповіді старых жытелів, писомны жрідла, взяры з родинных архівів Камюнчан. Од повідкы до повідкы автор концентрує позорность на єдну конкретну тему – ремесло. (Падыак 2012, 126-127).

Книжка *Біда Русинів з дому выганяла* (Ксеняк 2002а) была в році 2003 оцінена Премієв Александра Духновіча і складать ся з прозаічных і дра-матічных текстів ведно із добовов фотодокументацієв із жывота дро-тарів. Наприклад, *Приповідка о дротарєви* (Ксеняк 2002) є адресована дїтському приїмателєви, котрого легков формов інформує о дротарєх, подобный концепт є поужытый в едноактовій драмі *Дротарь-штудент* (Ксеняк 2009), де молодой дротарь мусить обгаєвати перед мадярьскым стражмайстром нелем своє ремесло, але і русиньскый народ. В обидвох текстах мож збачіти, же автор хоче приїмателя што найвеце інформова-ти, естетічна функція є підпорядкована той інформативній і едукачній.

Часть *Розлучкы дротарів* (Ксеняк 2002) є збірок сцен, в котрых є акцент на емоціоналне переживаня одходу дротарів на путь за роботом. В *Дротарских черепках* (Ксеняк 2002) ся находять зозбіраны розповіді і скушености дротарів, котрых спомінкы Ксеняк выслухав і записав. Збірка прозы *Жмені родной земли* (Ксеняк 2009) скумать одлуку од родины, родной земли і родного материньского слова.

Часть творчости **Юрка Харитуна** є поставлена на єднакім прінціпі: збирати, записовати і выдавати творы русиньского фолклору, жебы ся заховав будучім генераціям Русинів. *Дякую, мамко!* (Харитун 2017) є зборником народной словесности, дїтьского фолклору, котрый зачала зберати Харитунова мати і нескорше в ній продовжовав єй сын Юрко. Выслідок работы двох генерацій обсягує дїтьскый фолклор нелем із стариньской области, але і з околиці Вранова над Топлєв, Снины і Гуменного. Находять ся там колисанкы, забавлянкы, усмішки, утішки, пестушки, вінчовачкы і молитвочкы. Вызначнов публікацієв є тыж далша книжка автора *Нашы співаночки, як дівчат віночки* (Харитун 2018), котра є зложена з веще як тристо русиньских народных жартовных співанок зозбераных з русиньских сел северовыходной Словакії.

Рефлексівна поезія **Юрка Харитуна**, як напр. *Факлі горять* (Харитун 2016) і *Моя тринадцята* (Харитун 2019), ся заберать темами людьской екзистенції, емоціонального переживаня, долєв поета ці одношінєм мужа к жені. К подобному типу поезії мож заділити і стихи **Владіслава Сивого**, де розоберать вопросы екзистенції чоловіка, темы неконечности і незаствітельности часу. Автор був участником Літературного конкурзу Марії Мальцовской в році 2018, і зо своїма віршами здобыв перше місце. Ёго віршы мож найти нелем в рубріці *Поздравліня Русинів* («Русын» 1/18), але і в музичнім допроводі на компактных дісках *Смутный клавн, віршы і гітары* (Сивый 2014), *Із жывота справы* (Сивый 2016) а *Образы із нашого жывота* (Сивый 2017).

Вынятковым проектом в области збірок фолклорных творів є книжка *«In the Seventy-Seventh Kingdom»: Carpatho-Rusyn Folktales – «В сїмдесятий семій країні»: Карпаторусиньскы приповідкы* (Гіряк 2015). Карпаторусиньскый фолкоріста **Михайло Гіряк** через свій жылот зозберав і в шістьдесятих і семдесятих роках двадцятого столїтя выдав много русиньских приповідок, котры были з прічіны тогдышнєй комуністичной влады українізованы. Тота публікація обсягує приповідкы, котры были управлены Штефаном Сухым до списовного русиньского языка.

Тота публікація є двойязычна, зато є приступна нелем про русиньських читателів на Словакії, але і про Русинів і нерусинів по цілім світі.

Релігія є єдним з ідентітотворчіх знаків, котрый є асі найвеце одолным проти рушивым впливом асімілації ці выстягованя. Наслідуючі генерації Русинів (в еміграції або і в родній теріторії з далшыма народами) ся може будуть чути іншым народом і не голосити ся к русиньській народности, но і проти тому во векшыні припадів будуть надале навщівовати церьков своїх предків, церьков выходного обряду. Мотив релігії є притомный в творчости веце авторів, много раз ей мож найти і во віршикох літературы про діти і молодеж. Духовна поезія є публікована в церьковных періодіках як є «Артос», «Благовістник» ці «Грекокатолицький русиньский календарь». Авторами духовной поезії Русинів на Словакії суть головно Мілан Гай а Осиф Кудзей. Ядро творчости **Осифа Кудзея** є во веце як десятёх збірках легких баёк-анекдот, є але шкода, же ся не маеме можность веце стрічати і з іншым другом поезії. Єдным вынятком в творчости писателя є збірка *Пацержы* (Кудзей 2008в), в котрій ся проявив як здатный автор духовной і спірітуальной лірікы. **Мілан Гай** зо збірками *Молитва Русина* (Гай 2012) і *З нами Бог* (Гай 2019) ся веце занимає значінём визнаня віры к Богу, темами сумління чоловіка, гріх і каєня ся.

Великов частёв лірічної творчости русиньських авторів суть тыж віршы про діти і молодеж. Вызначный русиньский писатель **Штефан Сухый** выдав поетічны збірки *Азбукарня* (Сухый 2004), *Слон на Кычарі* (Сухый 2007), *Незабудка* (Сухый 2008), *Азбукова мама* (Сухый 2010). З далшых авторів мож спомянути главні **Гелену Гівоцу-Міцовчінову** (ціла творчость; мож спомянути *Фіялочка* [Гіцова-Міцовчінова 2010], *Родне слово* [Гіцова-Міцовчінова 2016б], *З квітки приповідкы* [Гіцова-Міцовчінова 2016а]), **Квету Мороховічову-Цвик** (*Камаратя спід зеленого дуба і белавого неба* [Мороховічова-Цвик 2011]), **Петра Ялча** (*Мамко, подьме читати* [Ялч 2014]) а **Івету Мелнічакову** (*З приповідкы світ*, [Мелнічакова 2015]). К прозаікам літературы про діти патрять **Меланія Германова** зо збірков *Дітём про радость і поучіня* (Германова 2016), **Марія Мальцовска** і збірки *Русиньскы арабескы* (Мальцовска 2002) і *Приповідкова лучка* (Мальцовска 1995), **Миколая Ксеняка** зо збірков *Медвідята на прогульці* (Ксеняк 2016а). Інтереснов авторков літературы про діти є **Людміла Шандалова**, котра є єднак авторков поезії (*Подьте діти, што вам повім* [Шандалова 2013], *Ани бы сьте не вірили* [Шандалова 2018а]), але і драматічных гер, котры суть урчены про

школьський театр: *Wi-fintená princezná* (Шандалова 2015), *Юрко а поклад* (Шандалова 2018в), *Чудесна лавочка* (Шандалова 2018б).

Данієла Капралёва: Серна в нераю

Єдним з найінтересніших явів в русинській літературі на Словакії за послідні роки є мала збірка поезії Данієлы Капралёвой в русиньскім і словацькім языку з назвов *Серна в нераю* (Капралёва 2018). Авторка штудовала одбор фотографії на Середній умелецькопромысловій школі в Кошіцях а нескорше на Катедрі вытварной выховы Універзіты П. Й. Шафаріка в Пряшові. В минулости робила в Вігорлатьскім музею і Вігорлатьскій бібліотеці в Гуменнім, Музею модерного умія Енді Варгола в Меджілабірцях і в каштелю в Снині як кураторка. В році 2016 брала участь в Літературнім конкурзі Марії Мальцовской з віршами, котры одборну пороту натілько заінтересовали, же їх оцінили третім містом в данім рочнику. В році 2018 наслідно узріла світло світа книжка *Серна в нераю*, котру выдало Обчаньске здружіня Колысочка – Kolíska.

Поезія Данієлы Капралёвой была пресні характерізована словами літературного науковця доц. ПгДр. Маріяна Андрічка, ПгД.:

Капралёву бы сьме тіпологічно могли зачленити меджі поетів особного жывота з выразным прямованём к спірітуалности. Ёй віршы суть переважно лірічныма мініатурами, субтілным выповіджінём лірічного субекту о важных вопросах екзістенції... (Капралёва 2018, 4).

Тоту збірку мож в сучасній русинській поезії на Словакії прирівнати лем к творчости малокотрого автора, може лем к Штефанови Сухому, Юркови Харитунови ці Владіславови Сивому. В поезії Русинів на Словакії суть скорше преферованы основны прінціпы віршованя в сілабічній віршовій сістемі (дотримлёваня того самого чісла складів, здружений рім ААББ ці піввіршова павза), в тім напрямі є збірка Данієлы Капралёвой вырзано інша, ей стишки суть написаны вольным віршом.

Поеты русиньской літературы на Словакії пишуть довгшы стишки, їх віршы суть нераз простішы і їх значіня мож єднозначно ідентіфіковати. В Капралёвій віршах ся але наповно проявлює авторціна схопность выядровати поезієв комплексны думкы, чутя і налады на малім

просторі, де využывать концентрований язык повный штілістичных тропів як метафора ці метонімія. Авторка собі выстачить лем з дакількыма віршами, котры суть поскладованы з образных व्यядрінь, часто іде о зретьзіня споїнь слов, котре вытварять конкретный образ або пописує чутя ці наладу. Віршы Капралёвой мають высшы нарокы на читателя. Не іде о жадны наскоро приправлены єдногубкы, котры суть звязаны деревянов шпільков, уніформно стоячі в ряді і чекаючі на своїх спотребітелів, котры хотять лем допереду очекований смак і ніч інше. Праві наспак, кедьже єдным з мотивів находячіх ся у віршах є критіка конзумного приступу к світу, і того, же сучасный чоловік хоче інстантне і швыдке успокоїня без великой снагы, зато сі авторціна творчость жадать активно думуючого і рефлексівного читателя. Капралёвой віршы суть і на малім просторі словных споїнь інтелектуално і емочно провокатівны, снажать ся свого приїмателя захопити своєв споровливостєв і неясностєв, назначінями, котры собі жадають читательску активіту, концентрацію, час і енергію.

Главнов темов збірки *Серна в нераю* є критіка людської сполочности, котрой обжалованя стоїть на доказах як мамон, гнаня ся за пінязами, претварка і клам, презентованых во віршах: «líce je našou reklamou/ rub našou pravdou» (Капралёва 2018, 71), «radšej prvý v pekle/ ako druhý v raji/ zasyčal had/ v tvojej tvári/ blen v duši/ strach dusí/ Božie mlyny zruší?» (Капралёва 2018, 20-21). Дякуючі мотиву нічіня природы Капралёва повказує на вшыткых тых, котры ся женуть лем за особным благом, притім усвідомлюють собі вшыткы наслідкы, котры але сперед очей властного свідомства выганяють і ігнорують. Стишки суть написаны в притомнім часі, чім ся підчаркує актуальность і налігавость, бо то вшытко ся робить праві теперь: «stromy zomierajú/ role zarastajú/ lúky trnéjú/ byliny chorejú/ motýle hynú/ potoky vysychajú/ včely nelietajú/ som plačka/ ktorej ostré trávy režú chodidlá do krvi» (Капралёва 2018, 70), «zrúbali horu/ počuť nárek oblohy/ krematórium stromov/ smútok malej slzy/ túži/ tvoriť, milovať, snívať...» (Капралёва 2018, 66). Дар од Бога є знеужываний, знасилнёваний і нічений, жебы ся в ёго попели і праху вытваряв новый умелый світ перевернутый на голову, в котрім заникають унікальность і індивідуаліта, в котрім суть модлами Зіск і Конзум: «chrámom konzumu/ nedelný hlas kričí/ „číslo 44 nech sa dostaví do skladu!“/ zatváram oči dokorán/ pri stvorení Boh mená rozdávall!» (Капралёва 2018, 57). З причіны того вшыткого тыж заникають подстата, есенція чоловіка, ёго споїня

з реалнов, нефалшованов і правдивов природов, котре мать уж як єден з послідніх, кедь не послідній, лем лірічний субект.

Титулна *Серна в нераю* ся не снажить заставити то, што ся теперь діє, скорше є жалуючим свідком тых удалостей, о котрых бісїдує а інформує. Дасть ся повісти, же субект приїмать ролу і статус свідка, котрый є одночасно заступцём – особов, котра бісїдує за тых, котры не можуть, котры ся не можуть бранити. Є бісїдуючим о неправости.

Серна є описана як позорный індівідуал, думаючий і схопный глибокой рефлексії. Позерать ся на світ очами чоловіка, котрый є схопный відїти зазракы світа, котры собі іншы не вшімають, повказує на дашто, што іншы поважують за каждоденность. Субект є схопный ся заставити і глибоко внимати момент – докаже го комплексно перечути, переживати го, внимати го вшыткыма смыслами і описує як дашто унікатне і неповторне, як малый погыб крыл мотыля, котрый ту раз є і бігом секунды уж не є. Описаны замерзнуты моменты і змысел про деталл собі мож споїти і з авторцінов фотографічных едукацієв.

Інтересным мотивом є тыж веце раз спомянута нагота лірічного субекту. Шматя ці козметіка можуть быти прирівнанём ку неупрімности і закритости, так само їх мож порозумити як умелу барьеру вытворену людством, дашто непропустне меджі нами і реалныма зажитками і скушеностями: «кедь натреш воргы/ малёватком/ нігда не спознаш/ пекоту/ спрасканого рота/ од морозу/ од сонця/ од солених кліпаєк/ живота» (Капралёва 2018, 32). Серна ся зато не скривать шматями, але праві наспак, вна ся одгалює, жебы по перше повказала на свою одкрытость, упримность і охоту навертати ся к природі: «obujte ma, trávy, rannými rosami/ oblečte ma, motýle, lupeňmi kvetov/ učešte ma, rieky, tichými vodami/ zoberte ma, vtáci, belasými nebami» (Капралёва 2018, 41), але тоже зато, жебы знала вшыткыма змысловыма рецепторами включно скіры вшытко внимати: «ranný kúpeľ tela/ roztancuje sneh/ nahotou slnko víta/ vánok váhavý/ mlčky pozdraví nevestu hôr» (Капралёва 2018, 27), «skrytá v jesennom listí/ cíti vôňu dubákov/ v lone bozky posledných motýľov/ ručia jelene/ padajú žalude» (Капралёва 2018, 35), «rozpálená v lesnej kaluži/ rozhojdávam hviezdy/ krúžia po nahote tela/ rozsvietia oči bieleho jeleňa» (Капралёва 2018, 43).

Позіції і емоціоналне переживаня лірічного субекта Капралёва ілюструє на протиставліню міста і природного середовища. Природны мотивы суть описаны через позітивны слова, в котрых ся підчаркує інтензивне змыслове переживаня і сімбіоза. Ёй лірічний субект ся в природі

чує цалком природно і позитивно, є наповнений радостів і енергій: «vlnenie šťavnatej trávy/ ornamenty našich kotrmelcov/ jarné božky modrých kosatcov/ vitaj, rozkoš» (Капралёва 2018, 28), «kvarkami zelene liečím oči boľavé» (Капралёва 2018, 63). З другого боку, вірши спомінаючи містське середовище суть повны негативных емоцій, Капралёва поужывать мотивы тмы, смерти, холоду ці умелости: «hlbočinou posi sa plazí monológ/ nezaspať, nezaspať, nezaspať/ zimnica neónovej lampy/ havranie stromy v parku/ mesiac na spovedi pre eutanáziu zeme/ zaschnuté zvratky v nemocničnom okne/ bolesť, bolesť, bolesť/ slzy majú nárok na samotu» (Капралёва 2018, 55). Ліричний субект Серны є в про ню хаотичнім місті (ці меджі людьми в общім змыслі) выстрашений: «smutná/ bledá/ blúdím tmou/ s temnotou/ bojím sa/ záblesku blesku/ hromových krízov/ čiarových kódov/ utopenej búrky» (Капралёва 2018, 31), «mám prsty posplietané v súmraku» (Капралёва 2018, 41).

Ліричний субект Капралёвой собі не давать позор на язык, праві наспак, не тримле ся взаду, але людську сполочность остро критізує, много раз і з поужытём експресивных слов: «сьме влада зла/ смітя світа/ винника не є/ ходиме/ по спуканій землі/ слухаєме/ чорных ангелів/ падаєме/ вылізаєме/ тяжко/ як скала із моря» (Капралёва 2018, 42), «олігархія/ смердяча харкля землі/ яка то бідна біда/ быти паном мертвых душ!/ сійме правду/ хоць в слызах/ жати будеме/ яс хліба» (Капралёва 2018, 59). Серна преферує бісідовати о річах наголос, наповно і еднозначно правдиво, затоже фалош, кламаня і запераня очей перед правдов вытваряють вшытко негативне, што ї трапить: «людська правда/ то спектрум/ з котрого не взыйде світло» (Капралёва 2018, 31), «svoj koberec z osudových nití tkáme/ preplietame popletenosť sveta/ vzory globalizácie/ líce je našou reklamou/ rub našou pravdou» (Капралёва 2018, 71). За тых, што суть найвеце зодповідны, Серна поважує тых, што были пасивны і ігнорантськы: «nie vrah/ trápi moju myseľ/ globálny pánmoc/ lež milóny/ zdvorilo sebeckých/ ľstivo opatrníckych/ zbabelo lenivých k pravde» (Капралёва 2018, 46-47). Тоты негативны властности і річі (або пасівита і запераня очей) суть проявом моральной крізы сполочности, котрого бочным ефектом є тыж усвідомлёване нічіня природы, котра поступно зникать. І кедь в дакотрых віршах як наприклад «люде, свойте ся/ сердцём спойте ся/ будьте богаты к Богу/ худобны к мамону/ знати не дайте/ кедь помагаєте/ долоньями дыхайте» (Капралёва 2018, 43), є людство вызаване к тому, жебы ся змінило, ліричний субект мать к тому скорше скептічний постой

і думать собі, же уж був досягнутый бод, з котрого не є навернутя ся. Наконець, Серна не жадать од Бога поміч про цілу сполочность, але лем про себе, жебы могла уйти з того світа: «зошмарь крыла, Боже,/ вкаж пішник до неба/ богатство од слова Бог» (Капралёва 2018, 52).

Поетична збірка Даниєлы Капралёвой є прикладом на зрілу творчость з естетичнов сторінков на высокій уровни, і думаеме собі, же творіня літературы з подобныма властностями (векша концентрація на естетику літературного твору, граня ся із языком, дотримлєваня правил поетікы ці одклоніня ся од стереотіпу жывотом тяжко скушаного русиньского чоловіка) є продуктивним напрямом у розвитку і формованю сучасной русиньской літературной творчости.

Бібліографія

- Бескид, Гавриіл, ред. 2009. *Николай Вескид як субект і обект історіографії: Вибір із творчости і оцініня дїтєльства русиньского історіка*. Пряшів: Русиньске культурно-освітне общество А. Духновича.
- Германова, Меланія. 2016. *Дітєм про радость і поучіня*. Пряшів: Академія русиньской культуры в СР.
- Гіряк, Михайло. 2015. «*In the Seventy-Seventh Kingdom*»: *Carpatho-Rusyn Folktales – «В сімдесятий семій країні»: Карпаторусиньскы приповідкы*. Vermont: Carpatho-Rusyn Research Center.
- Гай, Мілан. 2012. *Молитва Русина*. Пряшів: Академія русиньской культуры.
- Гай, Мілан. 2016. *Моїм родакам*. Пряшів: Сполук русиньских писателїв Словеньска.
- Гай, Мілан. 2019. *З нами Бог*. Пряшів: Академія русиньской культуры.
- Гірова, Марія. 2008. *Родне гніздо*. Пряшів: Русин і Народны новинкы.
- Гіцова-Мицовчінова, Гелена. 2010. *Фіялочка*. Свідник: Тлаціареґ свідніска, s. r. o.
- Гіцова-Мицовчінова, Гелена. 2016а. *З квітки приповідкы*. Свідник: Тлаціареґ свідніска, s. r. o.
- Гіцова-Мицовчінова, Гелена. 2016б. *Родне слово*. Пряшів: Академія русиньской культуры в СР.
- Жолобаніч, Міро. 2017. *Хто ся сміє, є одважний*. Пряшів: Сполук русиньских писателїв Словеньска.
- Жолобаніч, Міро. 2018. *Хто ся сміє, є мудрий*. Пряшів: Сполук русиньских писателїв Словеньска.
- Жолобаніч, Міро. 2019. *Хто ся сміє, є здравый*. Пряшів: Сполук русиньских писателїв Словеньска.
- Зозуляк, Александер, ред. 2009. *Світла і тіні Василя Зозуляка: Зборник статей і літературных текстів к 100-річній народжіню і 15. річній смерті*. Пряшів: Русин і Народны новинкы.

- Ілковіч, Володимир. 2014. *Русинський новинар*. Пряшів: Сполук русинських письменців Словенська.
- Ільченко, Лариса, Падяк, Валерій. 2015. *Бібліографія русинськоязычних видань: 2005-2014*. Ужгород: Видавельство В. Падяка.
- Ільченко, Лариса. 2007. *Бібліографія русинськоязычних видань: 1989-2004*. Ужгород: Видавельство В. Падяка.
- Капралёва, Даніела. 2018. *Серна в нераю*. Пряшів: Обчанське здружіння Колысочка – Koliska.
- Ксєняк, Миколай. 1963. *Байки*. Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі – відділ української літератури в Пряшеві.
- Ксєняк, Миколай. 1970. *Байки*. Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі – відділ української літератури в Пряшеві.
- Ксєняк, Миколай. 1974. *Байки*. Пряшів: Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі – відділ української літератури в Пряшеві.
- Ксєняк, Миколай. 1977. *Сміх і гіркість серця*. Пряшів: Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі – відділ української літератури в Пряшеві.
- Ксєняк, Миколай. 1980. *Віночок з терня*. Пряшів: Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі – відділ української літератури в Пряшеві.
- Ксєняк, Миколай. 1985. *Дорогоцінна знахідка*. Пряшів: Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі – відділ української літератури в Пряшеві.
- Ксєняк, Миколай. 1994. *О камюньских майстрах*. Пряшів: Русинська оброда.
- Ксєняк, Миколай. 2002а. *Біда Русинів з дому выганяла*. Пряшів: Світовий конгрес Русинів.
- Ксєняк, Миколай. 2002б. *Выбраны байкы*. Пряшів: Сполук русинських письменців Словенська.
- Ксєняк, Миколай. 2009. *Жмені родной землі*. Пряшів: Сполук русинських письменців Словенська.
- Ксєняк, Миколай. 2010. *Зеркаліня / Zrkadlenie*. Пряшів: Сполук русинських письменців Словенська.
- Ксєняк, Миколай. 2011. *Угли погляду*. Пряшів: Академія русинської культури в СР.
- Ксєняк, Миколай. 2013. *Споминки і очекования*. Пряшів: Сполук русинських письменців Словенська.
- Ксєняк, Миколай. 2015. *Нашы горизонты*. Пряшів: Академія русинської культури в СР.
- Ксєняк, Миколай. 2016а. *Медвідята на прогульці*. Пряшів: Обчанське здружіння Колысочка – Koliska.
- Ксєняк, Миколай. 2016б. *Формованя русинської ідентиты*. Пряшів: Академія русинської культури в СР.
- Ксєняк, Миколай. 2018а. *Недоповіджене*. Пряшів: Академія русинської культури в СР.
- Ксєняк, Миколай. 2018б. *Резонанції на книжки і події*. Пряшів: Академія русинської культури в СР.
- Ксєняк, Миколай. 2019. *Кошарик плодів*. Пряшів: Академія русинської культури в СР.

- Кудзей, Осиф. 2008а. *Байкы-забавляйкы*. Пряшів: Русин і Народны новинкы.
- Кудзей, Осиф. 2008б. *Мудрость живота*. Пряшів: Русин і Народны новинкы.
- Кудзей, Осиф. 2008в. *Пацеркы*. Пряшів: Русин і Народны новинкы.
- Кудзей, Осиф. 2009. *Байкарёвы думы*. Пряшів: Русин і Народны новинкы.
- Кудзей, Осиф. 2012. *Ча(байка)*. Міджілабірці: Общество св. Йоана Крестителя.
- Кудзей, Осиф. 2013. *Сміх через слызы*. Пряшів: Русин і Народны новинкы.
- Кудзей, Осиф. 2018. *Цукер, мед і феферонкы*. Пряшів: Академія русиньской культуры в СР.
- Кудзей, Осиф. 2019. *Хрумкы*. Пряшів: Академія русиньской культуры в СР.
- Мальцовска, Марія. 1988. *Юліна тайна*. Пряшів: Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі – відділ української літератури в Пряшеві.
- Мальцовска, Марія. 1991. *Поточина*. Пряшів: Словацьке педагогічне видавництво в Братиславі – відділ української літератури в Пряшеві.
- Мальцовска, Марія. 1994. *Манна і оскомина*. Пряшів: Русиньска оброда.
- Мальцовска, Марія. 1995. *Приповідкова лучка*. Пряшів: Русиньска оброда.
- Мальцовска, Марія. 1998. *Під русиньським небом*. Bratislava: PIP – ART, s. r. o.
- Мальцовска, Марія. 2002. *Русиньскы арабескы*. Пряшів: Русиньска оброда.
- Мальцовска, Марія. 2007. *Зелена фатаморгана*. Ужгород: Выдавательство В. Падяка.
- Мальцовска, Марія. 2012. *Найкрасша приповідка*. Пряшів: Сполук русиньскых писателів Словеньска.
- Мелнічакова, Івета. 2015. *З приповідкы світ*. Пряшів: Обчаньске здружіння Колысочка – Koliska.
- Мороховічова-Цвик, Квета. 2011. *Камаратя спід зеленого дуба і белавого неба*. Пряшів: Сполук русиньскых писателів Словеньска.
- Павлович, Рудолф. 2010. *Грекокатолицькый священицькый род Павловичовых із Шарішского Чорного (1693-1900)*. Пряшів: Русин і Народны новинкы.
- Падяк, Валерій. 2012. *Нарис історії карпаторусиньской літературы XVI.- XXI. стороча*. Пряшів: Сполук русиньскых писателів Словеньска.
- Падяк, Валерій. 2016. *Нарис історії карпаторусиньской літературы*. Торонто: Кафедра українознавчих студій Торонтського університету.
- Плішкова, Анна. 2008. *Русиньскый язык на Словеньску*. Пряшів: Світовий конгрес Русинів.
- Плішкова, Анна. 2009. *Русалка: Творчость молодых авторів 2000-2009*. Пряшів: Русин і народны новинкы.
- Семанцева, Петра. 2013. *Россытаны рядкы*. Пряшів: Сполук русиньскых писателів Словеньска.
- Сивый, Владіслав. 2014. *Смутный клавн, віршы і гітары*. Пряшів: RUTHENIAN ART.
- Сивый, Владіслав. 2016. *Из живота справы*. Пряшів: RUTHENIAN ART.
- Сивый, Владіслав. 2017. *Образы із нашого живота*. Prešov: Rusínske komorné divadlo, o.z.
- Смолей, Штефан. 2005. *Не ганьб ся, Русине!* Пряшів: Русин і Народны новинкы.
- Смолей, Штефан. 2009. *Нагода або судьба*. Пряшів: Сполук русиньскых писателів Словеньска.

- Смолей, Штефан. 2011. *Чудный світ*. Свідник: Tlačiareň svidnícka, s. r. o.
- Смолей, Штефан. 2013. *Бурі над Бескидами*. Пряшів: Академія русинської культури в СР.
- Смолей, Штефан. 2015. *Чудны пригоды*. Свідник: Tlačiareň svidnícka, s. r. o.
- Смолей, Штефан. 2018. *Записки обычного вояка*. Пряшів: Академія русинської культури в СР.
- Смолей, Штефан. 2019. *Тяжкий живот*. Пряшів: Академія русинської культури в СР.
- Сухий, Штефан. 1997. *Як Руснакы релаксують*. Пряшів: Русинська оброда.
- Сухий, Штефан. 2004. *Азбукарня*. Пряшів: Русин і Народны новинкы.
- Сухий, Штефан. 2006. *Аспірін*. Пряшів: Русин і Народны новинкы.
- Сухий, Штефан. 2007. *Слон на кычарі*. Пряшів: Русин і Народны новинкы.
- Сухий, Штефан. 2008. *Незабудка*. Пряшів: Сполок русинских писателів Словеньска.
- Сухий, Штефан. 2010. *Азбукова мама*. Пряшів: Русинська оброда на Словеньску.
- Сухий, Штефан. 2017. *Як Руснакы релаксують*. Пряшів: Академія русинської культури в СР.
- Харитун, Юрко. 2010. *Мої жалі*. Пряшів: Русин і Народны новинкы.
- Харитун, Юрко. 2016. *Факлі горять*. Пряшів: Академія русинської культури в СР.
- Харитун, Юрко. 2017. *Дякую, мамко!*. Пряшів: Обчаньске здружіня Колысочка – Kolíska.
- Харитун, Юрко. 2018. *Нашы співаночки як дівчат віночки*. Пряшів: Обчаньске здружіня Колысочка – Kolíska.
- Харитун, Юрко. 2019. *Моя тринадцята*. Пряшів: Академія русинської культури в СР.
- Шандалова, Людміла. 2013. *Подьте діти, што вам повім*. Свідник: тота агентура.
- Шандалова, Людміла. 2015. *Wi-fintena princezna*. Свідник: тота агентура.
- Шандалова, Людміла. 2016. *Червений берег*. Свідник: тота агентура.
- Шандалова, Людміла. 2018а. *Ани бы съте не вірили*. Свідник: тота агентура.
- Шандалова, Людміла. 2018б. *Чудесна лавочка*. Свідник: тота агентура.
- Шандалова, Людміла. 2018в. *Юрко а поклад*. Свідник: тота агентура.
- Ялч, Петро. 2014. *Мамко, подьме читати*. Пряшів: Сполок русинських писателів Словеньска.
- Kseňák, Mikuláš. 2002. *Ozveny*. Prešov: SNM – Múzeum rusínskej kultúry v Prešove.
- Kseňák, Mikuláš. 2018. *Bájky pre každého*. Žilina: Georg Žilina.
- Kudzej, Jozef. 2013a. *Bajkal*. Svidník: Tlačiareň svidnícka, s. r. o.
- Kudzej, Jozef. 2013b. *Bajky, dumky i vydumky*. Svidník: Tlačiareň svidnícka, s. r. o.
- Kudzej, Jozef. 2014. *Bajkomat*. Svidník: Tlačiareň svidnícka, s. r. o.
- Kudzej, Jozef. 2015. *Šoky*. Svidník: Tlačiareň svidnícka, s. r. o.
- Kudzej, Jozef. 2016. *Smichoty i chmury rusínskej natury*. Svidník: Tlačiareň svidnícka, s. r. o.
- Kudzej, Jozef. 2017. *Zamiška*. Svidník: Tlačiareň svidnícka, s. r. o.
- Kudzej, Jozef. 2018. *Kofein 100 mg*. Svidník: Tlačiareň svidnícka, s. r. o.

- Magocsi, Paul Robert. 2016. *Chrbtom k horám. Dejiny Karpatskej Rusi a karpatských Rusínov*. Prešov: Vydavateľstvo Universum.
- Pavlič, Michal. 2018. *Rusínska identita ako literárny problém. Pohľady na rusínsku literatúru na Slovensku po roku 1989*. Prešov: Centrum jazykov a kultúr národnostných štúdií – Ústav rusínskeho jazyka a kultúry. Dizertačná práca.
- Plišková, Anna. 2007. *Rusínsky jazyk na Slovensku: náčrt vývoja a súčasné problémy*. Prešov: Metodicko-pedagogické centrum.
- Plišková, Anna. 2018. *Publikačná činnosť 1998 – 2018*. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove – Centrum jazykov a kultúr národnostných menšín – Ústav rusínskeho jazyka a kultúry.
- Škurla, Mikuláš. 2004. *Odsúdení do raja. Neuveriteľné príbehy na ceste za šťastím*. Svidník: Tlačiareň svidnícka, s. r. o.